

STANOWISKO FUNDACJI PANOPTYKON W SPRAWIE PRZEJRZYSTOŚCI I UDZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA W ZAKRESIE NEGOCJACJI W SPRAWIE TTIP

W dniu 29 lipca 2014 r. Europejska Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej: **Rzecznik**) wszczęła dochodzenie wobec Komisji Europejskiej dotyczące przejrzystości i udziału społeczeństwa w zakresie negocjacji w sprawie Transatlantyckiego Partnerstwa na rzecz Handlu i Inwestycji (dalej: **TTIP**). Celem dochodzenia Rzecznik jest dopilnowanie, aby obywatele mogli na bieżąco śledzić postępy prowadzonych rozmów i mieć wpływ na ich wynik. W związku z tym, Rzecznik zainicjowała również konsultacje społeczne dotyczące kwestii podniesionych w ramach dochodzenia.

Polskie organizacje pozarządowe – w tym Fundacja Panoptykon – w otwartym apelu wyraziły zaniepokojenie brakiem przejrzystości prowadzonych negocjacji w sprawie TTIP¹. Naszym zdaniem obywatele i obywatelki nie mają obecnie realnych możliwości monitorowania rozmów ze stroną amerykańską pod kątem ich wpływu na interes publiczny i prawa człowieka.

Poniżej, odpowiadając na pytania zadane przez Rzecznik, przedstawiamy szczegółowe stanowisko Fundacji Panoptykon w zakresie przejrzystości procesu negocjacyjnego w sprawie TTIP:

1. Jakie według Państwa konkretne środki mogłaby podjąć Komisja, aby zapewnić większą przejrzystość negocjacji w zakresie TTIP? Co, według Państwa, szczególnie wymaga poprawy? (prosimy o możliwie konkretne odpowiedzi oraz o uwzględnienie wykonalności propozycji, biorąc pod uwagę ramy czasowe negocjacji. W miarę możliwości prosimy o uszeregowanie państwa sugestii według priorytetów.)

Przejrzystość stanowi jedną z czołowych zasad funkcjonowania Unii Europejskiej. Art. 15 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wskazuje, że: „w celu wspierania dobrych rządów i zapewnienia uczestnictwa społeczeństwa obywatelskiego, instytucje, organy i jednostki organizacyjne Unii działają z jak największym poszanowaniem zasady otwartości”.

W związku z powyższym uważamy, że:

- Po każdej rundzie rozmów ze stroną amerykańską Komisja Europejska powinna opublikować instrukcje negocjacyjne sporządzone na potrzeby rozmów, podsumowania ustaleń podjętych w trakcie danej rundy negocjacyjnej, kolejne wersje postanowień projektu traktatu (wraz ze stanowiskami obydwu stron i wskazaniem rozbieżności) oraz uzgodnione przez obydwie strony wersje postanowień prawnych projektu traktatu.
- Posłowie do parlamentu europejskiego bezpośrednio zaangażowani w prace nad TTIP² powinni uzyskać **pełen dostęp i kopie wszystkich dokumentów związanych z**

¹ Wspólne stanowisko organizacji społeczeństwa obywatelskiego ostrzegające przed traktatem o wolnym handlu TTIP, <http://uwagattip.pl> (22.10.2014).

² Zgodnie z porozumieniem między Komisją Europejską a Parlamentem Europejskim. dostęp do dokumentów mają wybrani członkowie komisji INTA.

procesem negocjacyjnym. Do tyczy to m.in. instrukcji negocjacyjnych (przekazywanych przed konkretną rundą negocjacyjną), memorandumów i innych oficjalnych notatek sporządzonych po każdym spotkaniu; uzgodnionych przez obydwie strony wersje postanowień projektu traktatu; niezgodnionych przez strony wersji postanowień projektu traktatu wraz ze stanowiskami obydwu stron oraz wskazaniem rozbieżności; wszelkich dokumentów (memorandumów, stanowisk, notatek, propozycji – bez względu na ich nazwy) przekazywanych przez stronę amerykańską stronie europejskiej. Europosłowie powinni mieć również zagwarantowane prawo do informowania opinii publicznej o niepokojących postanowieniach, godzących w interesy obywateli.

- Komisja Europejska powinna udostępnić Europejskiemu Rzecznikowi Praw Obywatelskich te same dokumenty, które są udostępniane ww. grupie europosłów. Będzie to kolejny mechanizm umożliwiający zaalarmowanie opinii publicznej w przypadku, gdy negocjowane postanowienia TTIP naruszałaby Kartę Praw Podstawowych Unii Europejskiej.
- Komisja Europejska powinna przeprowadzać konsultacje społeczne dotyczące szczególnie newralgicznych obszarów tematycznych negocjowanego traktatu. Konsultacje powinny mieć realny wpływ na ustalenie pozycji negocjacyjnej Unii Europejskiej.
- Na stronie internetowej Komisji Europejskiej powinny znaleźć się wszystkie stanowiska przekazane w trakcie przeprowadzanych konsultacji społecznych dot. ISDS (lub – w przyszłości – innych obszarów) oraz ustosunkowanie się do nich, pod kątem wpływu na ustalenie pozycji negocjacyjnej Unii Europejskiej.
- Po zakończeniu każdej rundy negocjacyjnej Komisja Europejska powinna przeprowadzać spotkania konsultacyjne z interesariuszami. W ich trakcie organizacje społeczne powinny móc zgłaszać swoje uwagi i wątpliwości dotyczące wynegocjowanych postanowień.

2. Proszę przedstawić przykłady najlepszych praktyk, z którymi spotkali się państwo w tym zakresie (na przykład w poszczególnych dyrekcjach generalnych komisji czy innych organizacjach międzynarodowych), które według Państwa można byłoby zastosować w całej komisji.

- Światowa Organizacja Handlu (dalej: WTO) jest często krytykowana ze względu na brak przejrzystości. Pomimo to od kilku lat podejmuje działania zapewniające większą przejrzystość działań. Np. Konferencja Ministrów zaczęła dbać o to, by przed każdym swoim spotkaniem publikować szereg dokumentów oraz odbywać spotkania z interesariuszami. Nawet, jeśli nie wszystkie dokumenty są udostępniane w dacie danego spotkania, co do zasady są publikowane nie później niż 90 dni po jego zakończeniu. Publikowane są też stenogramy ze spotkań Konferencji Ministrów³.
- Światowa Organizacja Własności Intelektualnej (WIPO) również podjęła działania zmierzające w kierunku większej przejrzystości. Na stronie WIPO publikowane są stenogramy spotkań, lista uczestników spotkań, lista przedstawicieli delegacji,

³ Panagiotis Delimatsis, Institutional Transparency in the WTO w Adrea Bianchi, Transparency in International Law, Cambridge University Press, 2013.

stanowiska delegacji rządowych. Organizacje społeczne mogą również, jako obserwatorzy, uczestniczyć w posiedzeniach Zgromadzenia Ogólnego WIPO oraz innych spotkaniach organizowanych w ramach WIPO. Prace nad projektem Traktatu WIPO o Prawach Autorskich oraz Traktatem WIPO o artystycznych wykonaniach audiowizualnych były prowadzone w trakcie otwartych spotkań, przy obecności publiczności⁴.

- Organizacje pozarządowe krytykowały brak przejrzystości działania Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (ITU)⁵. Jednak nawet ta organizacja zdecydowała się na większą transparentność. Spotkania ostatniej Konferencji Pełnomocników (która odbywa się obecnie w Korei) są relacjonowane przez Internet⁶. Publikowane są również wszystkie dokumenty (sprawozdania, poprawki, stanowiska państw członkowskich, itp.) przedstawiane w trakcie Konferencji⁷.

3. Proszę wyjaśnić, jak według Państwa większa przejrzystość mogłaby wpłynąć na wynik negocjacji.

- Jak pokazała społeczna reakcja na negocjacje ACTA, Europejczycy sprzeciwiają się prowadzonym w tajemnicy negocjacom, które mogą wpłynąć na poziom ochrony ich praw i wolności. Unijne instytucje nie prowadziły wówczas poważnej debaty publicznej z obywatelami. W efekcie doszło do erozji zaufania względem Komisji Europejskiej i poszczególnych rządów państw członkowskich. Zwiększenie przejrzystości rozmów w sprawie TTIP może zapobiec dalszemu pogłębianiu się tego negatywnego zjawiska.
- Nie można toczyć uczciwej debaty publicznej w sytuacji skrajnej asymetrii informacyjnej. W obecnej sytuacji społeczeństwo obywatelskie posiada niewielką wiedzę o proponowanych postanowieniach TTIP. Organizacje społeczne nie są więc w stanie ocenić związanych z nimi ryzyk i zagrożeń. Udostępnienie odpowiednich dokumentów może przyczynić się do zwiększenia jakości debaty publicznej dotyczącej TTIP oraz zweryfikowania mitów związanych z amerykańsko-europejskimi negocjacjami.
- Proces tworzenia prawa w Unii Europejskiej powinien podlegać demokratycznej kontroli na każdym etapie. Kluczowymi elementami tej kontroli są: udział Parlamentu Europejskiego oraz przeprowadzenie realnych konsultacji społecznych. Negocjacje dotyczące TTIP będą miały istotny wpływ na krajowe oraz unijne porządki prawne. Dlatego amerykańsko-europejskie rozmowy powinny podlegać wspomnianym mechanizmom kontrolnym. W efekcie zwiększy się odpowiedzialność polityczna Komisji Europejskiej – organu, który powinien działać w imieniu i na rzecz Europejczyków.
- Dostępne badania potwierdzają, że dostęp do informacji oraz transparentność zwiększają prawdopodobieństwo, że działania władz publicznych pozostaną zgodne z międzynarodowymi standardami ochrony praw i wolności człowieka⁸. Przejrzystość ma więc szczególne znaczenie dla ochrony standardów ochrony praw podstawowych, w tym

⁴ Josef Eibauer, *Blessing or curse? The effects of transparency on the European Commission's success at the international ACTA negotiations*, PIPE Working Paper No. 14/2012, Berlin.

⁵ Sign-on Letter Opposing ITU Authority Over the Internet, <https://cdt.org/insight/sign-on-letter-opposing-itu-authority-over-the-internet> (22.10.2014).

⁶ Strona ITU, <http://www.itu.int/en/plenipotentiary/2014/Pages/webcast.aspx> (22.10.2014).

⁷ Strona ITU, <http://www.itu.int/en/plenipotentiary/2014/Pages/documents.aspx> (22.10.2014).

⁸ Xinyuan Dai, *International Institutions and National Policies*, New York; Cambridge University Press, 2007; Beth A. Simmons, *Mobilizing for Human Rights: International Law in Domestic Politics*, New York, Cambridge University Press, 2009.

prawa do ochrony danych osobowych. Od wielu miesięcy Komisja Europejska podkreśla, że temat danych osobowych nie będzie poruszany w trakcie negocjacji dot. TTIP. Jednocześnie, odmienne sygnały są wysyłane przez stronę amerykańską, w tym samego prezydenta Obamę⁹. W związku z tym organizacje społeczne, europarlamentarzyści oraz organy kontroli (jak np. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich) powinny mieć możliwość wglądu do kluczowych dokumentów związanych z toczącymi się rozmowami oraz komentowania ich. Może to zagwarantować, że prawa podstawowe Europejczyków nie zostaną zagrożone na żadnym etapie negocjacji w sprawie TTIP.

⁹ Wypowiedz prezydenta Obamy na spotkaniu z przedstawicielami środowisk biznesowych, <https://www.youtube.com/watch?v=wjX7fq40kjq&feature=youtu.be&t=16m15s> (22.10.2014)